

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LI YAN RONG

ĐỘNG TỪ HAI DIỄN TỐ TRONG TIẾNG VIỆT
(có so sánh với tiếng Trung)

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN - 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LI YAN RONG

ĐỘNG TỪ HAI ĐIỂN TỐ TRONG TIẾNG VIỆT
(có so sánh với tiếng Trung)

Ngành: Ngôn ngữ Việt Nam

Mã số: 8220102

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HÓA VÀ VĂN HỌC VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. NGUYỄN VĂN LỘC

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các số liệu và kết quả nghiên cứu nêu trong luận văn là trung thực và chưa từng được công bố trong bất kỳ một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2019

Tác giả

Li Yan Rong

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này, ngoài sự nỗ lực của bản thân, tôi đã nhận được sự quan tâm, giúp đỡ tận tình của các thầy cô giáo và bạn bè đồng nghiệp.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đối với PGS.TS Nguyễn Văn Lộc, người đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình nghiên cứu để hoàn thành luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo Khoa Ngữ văn, Phòng Đào tạo - Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên cùng các thầy giáo ở Viện Ngôn ngữ học, Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn - Đại học Quốc gia Hà Nội đã tận tình giảng dạy và giúp đỡ tôi hoàn thành khóa học.

Cuối cùng tôi xin chân thành cảm ơn những người thân trong gia đình, bạn hữu, đồng nghiệp đã động viên, khích lệ tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2019

Tác giả

Li Yan Rong

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	2
4. Phương pháp nghiên cứu	2
5. Đóng góp của luận văn	3
6. Bố cục luận văn	3
Chương 1: TỔNG QUAN VỀ TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU VÀ CƠ SỞ LÝ LUẬN.....	4
1.1. Tổng quan về tình hình nghiên cứu.....	4
1.1.1. Các công trình nghiên cứu về động từ trong tiếng Việt	4
1.1.2. Các công trình nghiên cứu về kết trị động từ.....	5
1.1.3. Tình hình nghiên cứu về động từ hai diễn tố.....	8
1.2. Cơ sở lý luận.....	8
1.2.1. Động từ.....	9
1.2.2. Vài nét về lý thuyết kết trị, khái niệm diễn tố, chu tố	12
1.2.3. Về cách phân loại động từ - khái niệm động từ hai diễn tố	15
1.2.4. Nguyên tắc, thủ pháp và qui trình nghiên cứu động từ theo lý thuyết kết trị.....	19
1.3. Vài nét về tiếng Trung, động từ và động từ hai diễn tố trong tiếng Trung.....	24
1.4. Tiểu kết	26
Chương 2: ĐẶC ĐIỂM CHUNG CỦA ĐỘNG TỪ HAI DIỄN TỐ TRONG TIẾNG VIỆT (CÓ SO SÁNH - ĐỐI CHIẾU VỚI TIẾNG TRUNG)	28
2.1. Dẫn nhập.....	28
2.2. Đặc điểm chung của động từ hai diễn tố	28

2.2.1. Về nguồn gốc.....	28
2.2.2. Về cấu tạo	28
2.3. Về ý nghĩa.....	29
2.4. Về thuộc tính kết trị	31
2.4.1. Diễn tố thứ nhất (N ₁): diễn tố chủ thể (chủ ngữ).....	32
2.4.2. Diễn tố thứ 2: diễn tố đối thể (bổ ngữ).....	38
2.5. Về các diện đối lập cơ bản trong phạm trù động từ hai diễn tố	44
2.5.1. Nguyên tắc phân loại	44
2.5.2. Kết quả phân loại.....	44
2.6. Bước đầu so sánh - đối chiếu động từ hai diễn tố trong tiếng Việt và tiếng Trung	50
2.6.1. Những nét tương đồng	50
2.6.2. Những điểm khác biệt.....	53
2.7. Tiểu kết	55
Chương 3: MIÊU TẢ MỘT SỐ NHÓM ĐỘNG TỪ HAI DIỄN TỐ TRONG TIẾNG VIỆT (CÓ SO SÁNH - ĐỐI CHIẾU VỚI TIẾNG TRUNG)	57
3.1. Dẫn nhập.....	57
3.2. Nhóm động từ hai diễn tố chỉ hoạt động tạo tác	57
3.2.1. Đặc điểm ý nghĩa của động từ hạt nhân	58
3.2.2 Về thuộc tính kết trị	59
3.2.3. Đặc điểm ngữ pháp của diễn tố thứ nhất (diễn tố chủ thể)	60
3.2.4. Đặc điểm ngữ pháp của diễn tố thứ hai (diễn tố đối thể)	63
3.2.5. So sánh - đối chiếu nhóm động từ tạo tác trong tiếng Việt và tiếng Trung	64
3.3. Động từ hai diễn tố chỉ quan hệ đồng nhất “là”	67
3.3.1. Về bản chất từ loại của “là”	67
3.3.2. Đặc điểm của động từ “là”	68
3.3.3. Đặc điểm ngữ pháp của diễn tố thứ nhất (diễn tố chủ thể) bên động từ “là”	72

3.3.4. Đặc điểm ngữ pháp của diễn tố thứ hai (diễn tố đối thể) bên động từ “là”	74
3.4. So sánh - đối chiếu “là” trong tiếng Việt với 是 trong tiếng Trung.....	75
3.5. Tiểu kết	78
KẾT LUẬN	80
TÀI LIỆU THAM KHẢO	82

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Nghiên cứu hệ thống từ loại tiếng Việt, các nhà ngữ pháp đều khẳng định vị trí và vai trò hết sức quan trọng của động từ. Động từ là từ loại có số lượng rất lớn và có đặc tính hết sức phức tạp. Về vai trò ngữ pháp, động từ là trung tâm tổ chức của tuyệt đại đa số câu tiếng Việt. Do có địa vị quan trọng trong hệ thống từ loại nên động từ luôn thu hút được sự quan tâm của các nhà nghiên cứu.

Việc nghiên cứu động từ đã được tiến hành ở nhiều góc độ với những công trình khác nhau như: *Cụm động từ tiếng Việt* của Nguyễn Phú Phong, *Động từ trong tiếng Việt* của Nguyễn Kim Thản, *Ngữ nghĩa và cấu trúc của động từ* của Vũ Thế Thạch, *Vị từ hành động và các tham tố của nó* của Nguyễn Thị Quy, *Kết trị của động từ trong tiếng Việt* của Nguyễn Văn Lộc... Qua những công trình nghiên cứu này, ta thấy rằng động từ là một từ loại lớn, có đặc điểm hết sức phức tạp, vẫn còn nhiều vấn đề cần được nghiên cứu sâu rộng hơn. Một trong những vấn đề đó là việc nghiên cứu, xác lập, phân tích, miêu tả làm rõ đặc điểm của các tiểu loại, các nhóm động từ.

Động từ hai diễn tố trong tiếng Việt là một nhóm động từ có số lượng lớn, có đặc điểm ý nghĩa và kết trị phức tạp, có vai trò ngữ pháp rất quan trọng. Tuy nhiên, đến nay, tiểu loại động từ này trong tiếng Việt chưa được nghiên cứu đầy đủ và có hệ thống, đặc biệt là hướng nghiên cứu có so sánh với tiếng nước ngoài. Việc nghiên cứu về động từ hai diễn tố theo lý thuyết kết trị có so sánh với một ngoại ngữ có ý nghĩa không nhỏ cả về lý luận lẫn thực tiễn.

Về lý luận, việc nghiên cứu tiểu loại động từ này theo lý thuyết kết trị và có so sánh với tiếng nước ngoài sẽ góp phần soi sáng thêm một số vấn đề lý thuyết về động từ nói chung, lý thuyết kết trị động từ nói riêng trên cứ liệu của ngôn ngữ đơn lập.

Về thực tiễn, kết quả nghiên cứu kết trị của động từ hai diễn tố có thể được sử dụng để biên soạn các tài liệu phục vụ cho việc dạy học bản ngữ cũng như ngoại ngữ. Xuất phát từ những lý do trên, chúng tôi chọn nghiên cứu đề tài “Động từ hai diễn tố trong tiếng Việt (có so sánh với tiếng Trung)”.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích nghiên cứu

Mục đích của đề tài này là miêu tả làm rõ đặc điểm ý nghĩa và thuộc tính kết tri của tiểu loại động từ hai diễn tố trong tiếng Việt, có so sánh với tiếng Trung; qua đó, góp phần soi sáng thêm một số vấn đề về lý thuyết kết tri và kết tri của động từ trên cơ sở một ngôn ngữ thuộc loại hình đơn lập, góp phần nâng cao chất lượng của việc dạy học tiếng.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

-Nghiên cứu những vấn đề lý luận chung (về động từ, lý thuyết kết tri và kết tri của động từ, phân loại động từ theo kết tri, khái niệm động từ hai diễn tố)

-Xác lập nguyên tắc, thủ pháp và quy trình phân tích, miêu tả động từ hai diễn tố theo lý thuyết kết tri.

-Phân loại, miêu tả một số nhóm động từ hai diễn tố trong tiếng Việt theo đặc điểm ý nghĩa và thuộc tính kết tri (có so sánh - đối chiếu với tiếng Trung).

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của luận văn là động từ hai diễn tố trong tiếng Việt hiện đại (có so sánh - đối chiếu với tiếng Trung)

Phạm vi nghiên cứu của luận văn là động từ hai diễn tố trong tiếng Việt hiện đại về ý nghĩa và thuộc tính kết tri (có so sánh - đối chiếu với tiếng Trung).

Phạm vi tư liệu khảo sát là những tác phẩm văn học của các tác giả nổi tiếng như Nam Cao, Tô Hoài, Ngô Tất Tố, Nguyễn Đình Thi... và những tư liệu đời sống như *3500 câu danh ngôn*, *Báo Quân đội*, *Thế giới mới*, *Báo Phát luật*...

4. Phương pháp nghiên cứu

4.1. Phương pháp miêu tả

Phương pháp này được sử dụng với tư cách là phương pháp chủ yếu để miêu tả đặc điểm ý nghĩa và đặc điểm hoạt động ngữ pháp (thuộc tính kết tri) của động từ hai diễn tố; từ đó, tìm ra đặc trưng của nhóm từ này trong tiếng Việt và tiếng Trung.

4.2. Phương pháp so sánh - đối chiếu

Phương pháp này được sử dụng với tư cách là phương pháp bổ trợ nhằm chỉ ra sự tương đồng và khác biệt về ý nghĩa và thuộc tính kết tri của động từ hai diễn tố trong tiếng Việt và tiếng Trung.

4.3. Phương pháp nghiên cứu trường hợp

Nội dung của phương pháp này là chọn nghiên cứu sâu một số nhóm động từ hai diễn tố tiêu biểu, qua đó, làm rõ đặc điểm chung của tiểu loại động từ hai diễn tố.

4.4. Thủ pháp thống kê, phân loại

Các thủ pháp này được sử dụng để khảo sát, thống kê việc sử dụng động từ hai diễn tố trong các văn bản và tiến hành phân loại chúng theo các nhóm nhỏ.

4.5. Một số thủ pháp khác

Chúng tôi kết hợp sử dụng các thủ pháp hình thức như: lược bỏ, bổ sung, thay thế, cải biến, mô hình hóa. Các thủ pháp này giúp cho việc phân tích ngữ pháp hạn chế được sự chủ quan, cảm tính cá nhân nhằm đạt được mục tiêu mà luận văn đã đề ra.

5. Đóng góp của luận văn

- Góp phần bổ sung làm phong phú lý thuyết kết trị động từ trên cứ liệu tiếng Việt và tiếng Trung.

- Giúp người đọc, người học thấy được tính phức tạp, sự phong phú và đa dạng của động từ trong tiếng Việt và tiếng Trung nói chung cũng như sự đa dạng và độc đáo của động từ hai diễn tố nói riêng trong hai ngôn ngữ này nhìn từ góc độ lý thuyết kết trị.

- Giúp độc giả thấy được một số nét tương đồng và khác biệt của động từ hai diễn tố trong tiếng Việt và tiếng Trung - cùng là loại hình ngôn ngữ đơn lập, khi nghiên cứu theo lý thuyết kết trị.

- Là tài liệu tham khảo cho giáo viên các trường phổ thông cũng như sinh viên ngành ngôn ngữ, văn học trong dạy học ngữ văn.

6. Bộ cục luận văn

Ngoài *Mở đầu*, *Kết luận* và *Tài liệu tham khảo*, luận văn gồm ba chương:

Chương 1. Tổng quan về tình hình nghiên cứu và cơ sở lý luận

Chương 2. Đặc điểm chung của động từ hai diễn tố trong tiếng Việt (có so sánh - đối chiếu với tiếng Trung)

Chương 3. Miêu tả một số nhóm động từ hai diễn tố trong tiếng Việt (có so sánh - đối chiếu với tiếng Trung)